

УДК 327.82

Оксана Заболотна,

кандидат педагогічних наук, доцент, директор Інституту міжнародного співробітництва та завідувач кафедри практики іноземних мов Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини,

Ігор Кривошия,

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, науковий директор Польського культурно-освітнього центру

РУХ МІСТ-ПОБРАТИМІВ В КОНТЕКСТІ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА: ПАРТНЕРСТВО УМАНІ З ЛАНЬЦУТОМ І ГНЄЗНОМ

У статті досліджено, що роль руху поріднення у розвитку польсько-українського співробітництва важко переоцінити. Для ілюстрації цього напрямку співпраці обрано українське місто Умань та його побратими у Польщі – Ланьцут та Гнєзно.

Ключові слова: поріднення, польсько-українське співробітництво, Ланьцут, Гнєзно, Умань.

The role of twin-cities in developing Polish-Ukrainian cooperation can hardly be overestimated. It has been illustrated by the cooperation of the Ukrainian town of Uman with its Polish twin-cities – Lancut and Gniezno.

Key Words: twinning, Polish-Ukrainian cooperation, Lancut, Gniezno, Uman.

Важливу роль у галузі міждержавних контактів відіграють зв'язки, яким не можна надати статусу “офіційних”. “Портрет” будь-якої країни у свідомості пересічної людини, в тому числі й України, формується також під впливом повсякденного спілкування з такими ж звичайними людьми. У формуванні такого “образу” своєї країни не останню роль відіграє так звана “народна дипломатія”. Найбільш загальне визначення цього поняття може бути сформульоване так: *народна дипломатія – це форми широкого суспільного руху людей різних країн з метою спілкування та пізнання одне одного (рух поріднення, марші, фестивалі, туризм тощо).*

На 2010 рік у міста Умані вісім міст-побратимів: 1967 р. – Ромійї-сюр-Сен (Франція), 1988 р. – Девіс (США, штат Каліфорнія), 1990 р. – Мілфорд-Хейвон (Великобританія), 2003 р. – Хаапсалу (Ес-

тонія), 2003 р. – Ботошани (Румунія), 2004 р. – Ланьцут (Польща), 2005 р. – Гнезно (Польща), 2010 р. – Ашкелон (Ізраїль)*. Є усі підстави стверджувати, що найактивніше партнерські зв'язки сьогодні розвиваються з польськими містами.

Як влучно зазначає полоніст Євген Голибард, “український і польський народи поставлені Творцем поряд саме для створення культури майбутнього; культури, яка об'єднує класику Латинського Заходу з традиціями православного Сходу; культури чітких структур і технологічного порядку організації життя з культурою широкого спектра почуттів і емоцій. Дві багатющі ментальності, два взаємодоповнюючі способи мислення українського і польського народів у центрі Європи – це унікальний арсенал цінного історичного і генетичного досвіду, багатуще джерело нових ідей і можливостей”¹. Спільне історичне минуле стало підґрунтям встановлення партнерських контактів між Уманню і польськими містами. Першим порідненим містом став Ланьцут.

З польським містом Ланьцут у Підкарпатському воєводстві Умань поріднила славнозвісна “Софіївка”. Місто було засноване за польського короля Казимира Великого і 1349 р. отримало магдебурзьке право. Місто нараховує понад 18 025 жителів, відоме величним музеєм-замком з чудовим парком, що належав спочатку Любомирським, а згодом Потоцьким².

20 травня 1997 року в Києві був підписаний Договір про співпрацю між Осередком охорони історичного краєвиду (Польща) в особі доктора Анджея Міхайловського і дендрологічним парком “Софіївка” Національної академії наук України в Умані (Україна) в особі директора І. С. Косенка. 22-26 травня 1999 р. на базі Музею-замку в Ланьцуті (Польща) та дендропарку “Софіївка” в Умані (Україна) проходила Міжнародна наукова конференція “Палацово-паркові комплекси Польщі та України як база розвитку садово-паркового мистецтва”. На конференції обговорювались як теоретичні, так і прикладні проблеми охорони історичних культурних ландшафтів³.

Меморандум про співпрацю між Уманню і Ланьцутом було підписано 9 червня 2004 року. Ця співпраця не обмежується контактами на рівні історичних пам'яток минулого, а включає також обмін

* Подано дату підписання угод (меморандумів/угод) про співпрацю.

¹ Голибард Є. Українсько-польське єднання – вимога часу // Освіта. – 2004. – 31 березня – 7 квітня. – С.4.

² <http://en.wikipedia.org/wiki/Lancut>.

³ <http://www.sofiyivka.org.ua/ru/science.htm>.

сучасним досвідом у галузі охорони здоров'я, освіти, комунального господарства (див. додаток № 11). Новий цікавий формат співпраці знайдено у 2008 році. У вересні 2008 р. було підписано угоду про співробітництво між Музеєм-замком у Ланьцуті та Державним історико-архітектурним заповідником “Стара Умань”. Результатом цієї співпраці вже стало проведення 9-10 грудня 2008 року в Умані Міжнародної інтердисциплінарної наукової конференції “Польща – Європа – Україна: минуле, сучасність, майбутнє”, яка проходила під патронатом міського голови Умані Юрія Бодрова, бурмістра Ланьцута Станіслава Гвіздака та президента Гнезна Яцека Ковальські¹.

У листопаді 2009 року мешканцями Ланьцута за ініціативою та підтримкою міської влади проведено збір коштів та медикаментів для уманців. Так, мешканці Ланьцута відгукнулися на епідемію грипу в Україні та нестачу медикаментів. На початку грудня цей гуманітарний вантаж було доставлено в Умань².

Також у листопаді 2009 року відбувся перший приклад співпраці на рівні Університетів Третього Віку. Цей навчальний заклад є освітньою установою для осіб, що завершили активну трудову діяльність і зараз знаходяться на пенсії. У Ланьцуті він функціонує вже кілька років, відповідні напрями представлено і в Умані, але тут вони ще не мають такого організаційного формату. 26 листопада в Університеті Третього Віку прочитав лекції кандидат історичних наук, доцент І. І. Кривошия, який одночасно представив і Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, і Державний історико-архітектурний заповідник “Стара Умань”³.

У серпні 2010 р. представники ланьцутського університету ознайомилися з досвідом роботи своїх уманських колег щодо діяльності Університету Третього Віку.

Дещо пізніше місто Умань отримало ще одного побратима в Польщі. Це – перша столиця Польщі, легендарне й прекрасне місто Гнезно. Початки історії цього міста є невід’ємною частиною історії всієї польської державності та поширення християнства в Центральній Європі. Знаходиться у Великопольському воєводстві. Гнезно відоме з VII-VIII століття, а назва походить від легенди про гніздо орла. З 991 р. – формальна столиця Польської держави. Міські права було надано у 1238-1239 рр. У 2009 р. в місті мешкало 69 737 осіб⁴.

— Адміністрація міста Гнезно (центральна частина Польщі) вияви-

¹ <http://stara-uman.org.ua>.

² <http://www.nowiny.24>.

³ Там само.

⁴ <http://en.wikipedia.org/wiki/Gniezno>.

ла бажання зав'язати дружні стосунки з українським містом, що має приблизно таку ж кількість населення та культурно-економічний потенціал. На пропозицію Посольства України в Польщі, куди вони звернулися по допомогу, до м. Умані було направлено першого листа, який і заклав підвалини подальшої співпраці. Домовленість про встановлення такого співробітництва між містами Гнезно й Умань було підписано 2 травня 2005 року (див. додаток № 12). За такий короткий проміжок було зроблено перші кроки в галузевому співробітництві, перш за все в освіті та культурі. Фольклорний колектив Уманського аграрного університету брав участь у Міжнародному фольклорному конкурсі, який проходив у Гнезно. Делегація м. Умані також узяла участь у Форумі молоді та конференції “Європа діалогу”.

У жовтні 2005 року було підписано угоду між знаним у світі Університетом ім. Адама Міцкевича (м. Познань, Польща) та Уманським державним педагогічним університетом імені Павла Тичини, в якій закладено перспективи співпраці у підрозділах університету. У рамках реалізації чинної угоди в листопаді 2005 року відбулася робоча зустріч з делегацією з Європейського колегіуму в Гнезно, очолюваною директором, професором Александером Миколайчиком. Результатом робочої зустрічі стало укладання декларації намірів про створення міжнародних студій “Європейський культурний туризм” з Європейським колегіумом університету Адама Міцкевича та його міжнародними партнерами¹.

Місто-побратим Умані Гнезно вибороло грант на проведення у квітні 2006 року заходу під символічною назвою “Інтернаціональне село”. Акція об'єднала представників громадськості міст-партнерів, яких у Гнезно є шість, з метою ближчого знайомства з національною специфікою та культурно-історичними особливостями.

У рамках співробітництва між містами Гнезно та Умань під час перебування польської делегації в м. Умані 18 квітня 2008 року підписано “План співпраці між освітянами міст Гнезно та Умані”, який став основою для здійснення різних форм співпраці. З часу прийняття Плану співпраці у 2008-2009 роках зроблено²:

1) у травні 2008 року, під час перебування делегації уманців у м. Гнезно, укладено Договір про співдружність та співробітництво між навчально-виховним комплексом № 24 м. Умані та дошкільною уста-

¹ Звіт з міжнародної діяльності Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / О. А. Заболотна – Умань, 2008. – С. 1-12.

² Пилипенко Є. Умань – Гнезно: проекти співпраці // Уманська зоря. – 2009. – 7 листопада.

новою № 8 м. Гнезно. Постійне листування між закладами, обмін дитячими роботами на різну тематику сприяє пізнанню життя дітей, їх інтересів та національних традицій. 3 червня 2008 року установлено зв’язки між освітянами НВК № 24 та дошкільною установою № 5 м. Гнезно;

2) у жовтні 2008 року до міста завітала делегація освітян м. Гнезно, члени якої відвідали навчальні заклади, обмінялися думками про розвиток освіти, виконання спільних заходів спортивної та культурно-масової роботи;

3) у липні цього року збірна команда учнів з баскетболу Уманської загальноосвітньої школи № 3 (до речі, вже вдруге) брала участь у Міжнародному баскетбольному турнірі в м. Гнезно;

4) у жовтні освітяни Умані відвідали м. Гнезно з метою обміну досвідом з питань організації навчально-виховного процесу в дошкільних закладах та впровадження проекту “Співпраця міст Умань – Гнезно у творчості дітей”. Попереду творча робота в напрямку реалізації цього проекту. У роботах учнів нашого міста планується відтворити культуру, історію, мистецтво обох міст. Виставка кращих робіт відбудеться в січні 2010 року в м. Умані, а у травні того ж року – у м. Гнезно¹.

Важливим моментом у розвитку польсько-українського партнерства між містами Гнезно і Умань є також те, що це не просто формальний процес. Зустрічі гнезнят і уманців відбуваються періодично – раз на місяць – як в офіційному, так і неофіційному форматах, завжди проходять у теплій й дружній атмосфері. Особливо акцентуємо увагу ось на чому. Приватні особи, мешканці Гнезна, дізнавшись про проблеми зі здоров’ям однієї уманської дівчинки, вже понад півроку надають їй посильну гуманітарну допомогу. Свою благодійницьку діяльність вони не афішують, вважаючи це недоречним. В Україні не виробляють деяких продуктів харчування, необхідних цій хворій дитині. Тому при кожній транспортній нагоді з міста Гнезно в одну уманську родину передають велику картонну коробку з хлібобулочними виробами та ліками. З етичних міркувань ми не називаємо прізвище цієї дівчинки.

У 2006 році студенти і викладачі педагогічного університету брали участь у літній школі з вивчення польської мови (“Полонікум”, вересень 2006, Гнезно), міжнародній літній школі “Університети в розбудові демократії у Європі” (вересень 2006, Гнезно – Чоха – Краків), у якій брали участь представники Болгарії, Польщі та України. У

¹ Пилипенко Є. Умань – Гнезно: проекти співпраці // Уманська зоря. – 2009. – 7 листопада.

жовтні того ж року викладачі університету брали участь у Міжнародному колоквіумі “Дороги і перехрестя міжкультурного діалогу”, що пройшов у Гнезно.

У 2007 році партнерські контакти вийшли на якісно новий рівень. У травні 2007 року представники університету брали участь у Міжнародному симпозіумі “Міхал Тишкевич. Життя і діяльність на польсько-українській ниві”. Завдяки підтримці Європейського колегіуму й особисто його директора, доктора, професора Александра Миколайчака, один докторант і два аспіранти отримали можливість пройти наукове стажування в Польщі. Вони здобули наукові стипендії Центру досліджень Античної традиції в Центрально-Східній Європі Варшавського університету. Під час стажування стипендіати опрацьовували фонди бібліотек і архівів, проводили експерименти та читали лекції, вивчали польську мову. Без сумніву, важливим сегментом їхнього перебування на стажуванні були зустрічі з провідними науковцями і викладачами Варшави, Познаня, Ченстохови, Лодзя.

Педагогічний університет виступив партнером міського уряду Гнезна і Європейського колегіуму імені Яна Павла II АУМ в реалізації міжнародного проекту “Гнезно – Умань: польсько-українські кадри для Європи” в межах масштабної програми “Польська допомога”, що фінансувався Міністерством закордонних справ Польщі і був реалізований з вересня до грудня 2007 року¹.

Під час перебування польської делегації в Умані 21 листопада 2007 року Європейський колегіум імені Яна Павла II та Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини підписали угоду про створення і спільну координацію діяльності Польського культурно-освітнього центру в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

28 травня 2008 року ректор УДПУ імені Павла Тичини Михайло Тадейович Мартинюк і директор Європейського колегіуму імені Яна Павла II Александр Миколайчак відкрили Польський культурно-освітній центр в Уманському державному педагогічному університеті. На урочистому відкритті були присутні Генеральний Консул Республіки Польща в Києві Гжегош Опалінські, Президент міста Гнезно Яцек Ковальські, голова ради м. Гнезна Єжи Стаховяк, а також голова Товариства дружби Умані з закордонними містами-побратимами Світлана Ліпінська й голова товариства поляків Умані “Огніско” Чеслава Малишевська, професорсько-викладацький й студентський

¹ Звіт з міжнародної діяльності Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / О. А. Заболотна – Умань, 2007. – С. 1 – 4.

склад університету, представники засобів масової інформації¹.

Одним із проявів університетської співпраці Умані та Гнезна стало навчання 14 випускників Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини в магістратурі Європейського колегіуму імені Яна Павла II Університету імені Адама Міцкевича у 2008 – 2010 роках за напрямом “європейська комунікація”, спеціалізація “балканістика”. Одна із студенток отримувала стипендію президента міста Гнезно.

9-10 грудня 2008 року на базі Державного історико-архітектурного заповідника “Стара Умань” було проведено міжнародну інтердисциплінарну наукову конференцію “Польща – Європа – Україна: минуле, сучасність, майбутнє”, яка проходила під патронатом міського голови Умані Юрія Бодрова, бурмістра Ланьцута Станіслава Гвіздака та президента Гнезна Яцека Ковальські².

Чергова конференція із серії українсько-польських наукових зустрічей під назвою “Формування сучасного архітектурного середовища історичних міст на основі реабілітації історико-містобудівної спадщини” відбулася в Умані 1-2 жовтня 2010 р. Доповіді, виголошені на конференціях у 2008 та 2010 роках, було опубліковано у збірниках “Українсько-польський науковий діалог в Умані”³.

З 2010 року виходить часопис “Fundamenta Europaea” (нова серія), який видається під патронатом міського голови Умані Юрія Бодрова і президента Гнезна Яцека Ковальські та за участі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини і Університету імені Адама Міцкевича в Познані⁴.

Сьогодні Польський культурно-освітній центр уже вийшов за межі педагогічного університету й розгорнув свою діяльність для всього нашого міста. Яскравим прикладом такої діяльності стала програма молодіжного польсько-українського обміну у квітні-травні цього року. У проекті, який фінансував Національний центр культури (Варшава, Польща), брали участь 28 дітей. Це – учні шкіл й студенти навчальних закладів Умані та учні школи № 3 імені Святого Войцеха

¹ <http://udpu.org.ua>.

² <http://stara-uman.org.ua>.

³ Українсько-польський науковий діалог в Умані: збірник наукових праць / За ред. І. І. Кривошій. – Умань – Гнезно – Ланьцут – Ченстохова, 2009. – 276 с.; Українсько-польський науковий діалог в Умані. – Вип. 2: Формування сучасного архітектурного середовища історичних міст на основі реабілітації історико-містобудівної спадщини / За ред. І. І. Кривошеї, С. В. Паламарчук. – Умань – Гнезно – Ланьцут – Познань, 2010. – 184 с.

⁴ Fundamenta Europaea. – Gniezno – Uman – Poznan, 2010. – 120 с.

міста Гнезно віком до 18 років. Умань представляли студенти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини і Уманської державної аграрної академії, а також учні Уманської міської гімназії Уманської міської ради та ЗОШ № 4. Координували реалізацію проекту: від Умані – координатор міжнародної діяльності УДПУ, завідувач кафедри практики іноземних мов, кандидат педагогічних наук, доцент Оксана Адольфівна Заболотна, а від міста Гнезно – директор школи № 3 імені Святого Войцеха Радослав Собковяк. Уманська міська влада в особі міського голови Юрія Івановича Бодрова та Уманське товариство дружби з закордонними країнами на чолі зі Світланою Пимонівною Ліпінською активно сприяли підготовці та реалізації програми молодіжного обміну.

Програма обміну складалася з двох етапів. Перший – під назвою “Гнезно – перша столиця Польщі” – тривав з 20 до 30 квітня і був інтенсивним та насиченим: участь у святкуванні Дня школи імені Святого Войцеха в Гнезно, екскурсії в Познань, Біскупін, Дзекановіце та на Острів Ледніцький (саме в цій частині країни розташовані пам’ятки, що символізують витоки Польської державності), а також по Гнезно, вивчення польської мови, спортивні змагання тощо. Студенти першого курсу факультету української філології УДПУ, які вивчають польську мову, отримали гарну мовну практику, а учні шкіл здобули перші знання з польської мови. Велике враження на уманців мали урочистості, присвячені Святому Войцеху (Адальберту), який є покровителем міста Гнезно, Польщі та всієї Європи. До міста з’їхалися або прийшли пішки тисячі палігримів, щоб бути присутніми на святкових – вечірній та ранковій – месах; цьому передувала урочиста хода затишними вулицями міста Гнезно¹.

Найбільше враження було від людей – як юних, так і дорослих мешканців цього невеликого польського міста. Спілкуючись з ними, розумієш, що гасло “Гнезно – місто відкрите”, це не слова, це швидше дух міста. Особливо це проявилось під час презентації відомої слов’янської легенди про Чеха, Руса і Леха, з якою українські учасники виступили перед учнями школи імені Святого Войцеха. Слова про трьох братів лунали зі сцени польською мовою, а потім зал із захопленням слухав українських пісень. Українські учасники проекту відвідали сім’ї своїх польських друзів, познайомилися з побутом пересічних мешканців міста Гнезно.

Другий етап проекту було реалізовано в Україні. З 6 до 13 травня

---

¹ Пилипенко Є. Польсько-український молодіжний обмін // Уманська зоря. – 2009. – 20 травня.

2009 року учасники польсько-українського молодіжного обміну перебували в Умані. Програма була так само насиченою, як і в Гнезно: екскурсії в “Софіївку” та Державний історико-архітектурний заповідник “Стара Умань”, краєзнавчий музей та ЗОШ № 11, вистава театру імені Івана Франка у Києві та навчання українських народних ремесел і танців. Закарбуються в дитячій пам’яті відвідини Державного історико-культурного заповідника “Трипільська культура”, де учасники проекту побачили й торкнулися минувшини людства, якій п’ять тисяч років. Але найголовніше – це спілкування, яке не обмежилося контактами під час занять, а також поширилося на родини. Аналогічною була програма і молодіжного обміну між Гнезном та Уманню у 2010 році¹. Наразі йде підготовка до нового проекту, реалізацію якого заплановано на весну 2011 року.

З останніх цікавих подій згадаємо акцію, що відбулася у Гнезно 16 жовтня 2009 р. У приміщенні міської бібліотеки президент міста Гнезно Яцек Ковальські та голова ради міста Єжи Стаховяк урочисто передали в дар Польському культурно-освітньому центру 2 000 книг, зібраних мешканцями Гнезно².

У рамках співробітництва між містами Гнезно та Умань під час перебування польської делегації в м. Умані 18 квітня 2008 року підписано “План співпраці між освітянами міст Гнезно та Умані”, який став основою для здійснення різних форм співпраці. Так, освітяни Умані відвідали м. Гнезно з метою обміну досвідом з питань організації навчально-виховного процесу в дошкільних закладах та впровадження мистецького проекту “Співпраця міст Умань – Гнезно у творчості дітей”. Виставка кращих робіт відбулася в січні 2010 року в м. Умані, а у травні того ж року – у м. Гнезно.

28 травня 2010 року у чарівній “Софіївці” відбулася непересічна не лише для нашого міста, а напевне і для всієї України подія – міжнародна мистецька зустріч “Класика над кордонами”, яка проходила під патронатом Уманського міського голови Юрія Бодрова та президента Гнезна Яцека Ковальські. У диво-парку звучали поетичні та прозові твори польської й української класики³.

¹ Пилипенко Є. «Пізнаємо один одного – пізнаємо себе» // Уманська зоря. – 2010. – 18 червня.

² Пилипенко Є. Умань – Гнезно: проекти співпраці // Уманська зоря. – 2009. – 7 листопада.

³ Пилипенко Є. «Класика над кордонами» (Поріднення) // Уманська зоря. – 2010. – 11 червня; Класика над кордонами: Міжнародна мистецька зустріч (28 травня 2010 р., Умань) / Упоряд.: Б. Вальчак, О. Заболотна, І. Кривошия. – Умань: Графіка, 2010. – 24 с.

Таким чином, польський вектор поріднення є найбільш перспективним з усіх напрямів міжнародної діяльності Умані, особливо в контексті підготовки наших країн до Євро-2012:

1. Сьогодні в Польщі міста-побратими Умані – Гнезно і Ланьцут.
2. Нас єднає спільна, хоч і неоднозначна історія.
3. Маємо досвід підготовки і реалізації міжнародних молодіжних проектів (2006, 2007, 2009, 2010).
4. Готуємо нові проекти молодіжного обміну.
5. Розвиваємо співпрацю в культурно-освітній сфері тощо.
6. Умань включено до переліку туристичних міст Євро-2012.